

Provincie Overijssel

Luttenbergstraat 2
Postbus 10078
8000 GB Zwolle
Telefoon 038 499 88 99
www.overijssel.nl
overijsselloket@overijssel.nl
KvK 51048329
IBAN NL45 RABO 0397 3411 21

Ministerie van Defensie
t.a.v. Zijne Excellentie de heer C.A. van der Maat
Postbus 20701
2500 ES 'S-GRAVENHAGE

Inlichtingen bij

Dhr. A. Bennen
Telefoon +31384998548
A.Bennen@overijssel.nl

Datum	Kenmerk	Zaaknummer	Pagina	Bijlagen	Uw brief	Uw kenmerk
06.02.2024	D2024-01-012754	2024-002573	1 van 5			

Onderwerp: Zienswijze NRD Nationaal Programma Ruimte voor Defensie.

Hooggeachte heer van der Maat,

Op 15 december 2023 heeft u de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) Nationaal Programma Ruimte voor Defensie vastgesteld. In deze notitie beschrijft u de behoefte van Defensie om te transformeren naar een toekomstgerichte krijgsmacht. Ook beschrijft u op welke manier u de gevolgen voor de leefomgeving gaat onderzoeken. Wij maken graag gebruik van de gelegenheid om een zienswijze in te dienen.

1. De impact voor Overijssel.

De Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het plan-MER NPRD richt zich op bovenregionale keuzes en verwijst door naar vervolgbesluiten met nadere uitwerking en detaillering met o.a. besluit-MER en vergunningenprocedures. Wij vinden het goed om te zien dat bij de totstandkoming van de alternatieven en de uiteindelijke keuze van een integraal voorkeursalternatief in het plan-MER aangesloten is bij de afwegingsprincipes vanuit de NOVI, te weten:

- Combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies;
- Kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal;
- Afwentelen wordt voorkomen.

De effecten op ruimte en milieu zullen te zijner tijd in het plan-MER inzichtelijk worden gemaakt. Diverse in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau geschetste voornemens en alternatieven zullen daarbij zeker effect hebben voor Overijssel. Met name de in beeld zijnde locaties voor grootschalige munitieopslag, zoekgebied voor het oefenen met explosieven, laagvlieggebieden en landingsplaatsen voor helikopters zijn voor ons belangrijke aandachtspunten. Een belangrijk onderdeel daarbij is verder de samenhang met andere ruimtelijke ontwikkelingen en opgaven.

Als bouwsteen voor de Nota Ruimte van het Rijk hebben wij een bijdrage geleverd in de vorm van het opstellen van een Ruimtelijk Voorstel voor Overijssel. Gelet op de systematiek van het programma NOVEX, waarin de rijksopgaven in samenhang bekeken worden in samenwerking met de provincies, is het in onze ogen noodzakelijk de opgaven gegeven in het programma Ruimte voor Defensie ook mee te nemen in volgende cycli van het programma NOVEX en de opgaven ook nadrukkelijk in samenhang te beschouwen met andere nationale opgaven. De ruimtelijke impact van de overige rijksprogramma's op gebied van o.a. wonen, werken, energie en bereikbaarheid kunnen niet los gezien worden van het beroep op de schaarse ruimte van Defensie in onze provincie.

Datum verzending

08.02.2024

De volgende concrete voornemens (incl. alternatieven) in het NPRD voor Overijssel vallen op:

- **Extra locatie grootschalige munitieopslag:**
 - Ten oosten van Staphorst
 - Ten noorden van Oldenzaal
 - Dronten (ten westen van Kampen)
- **Nieuw terrein voor oefenen en trainen met explosieven:**
 - Zoekgebied regio Arnhem-Apeldoorn-Zwolle
- **Stationering en corridors onbemande drones voor cargo:**
 - 2 alternatieve corridors naar vliegbasis Deelen, vanuit:
 - Marknesse met 2 varianten:
 - directe route over Kampen/IJsseldelta
 - indirecte route ten oosten van Zwolle
 - Vliegbasis Twente met 2 varianten:
 - directe route
 - indirecte route (wijk beperkt af van de directe route)
 - 2 alternatieve corridors naar militaire oefengebieden, vanuit:
 - Oefengebied "ASK -west" (bij 't Harde) naar vliegbasis Deelen met 2 alternatieven, waarvan alternatief 2 ongeveer de provinciegrens van Overijssel raakt ten westen van Zwolle
- **Laagvlieggebieden helikopters:**
 - 2 alternatieven:
 - De huidige gebieden met een stringent juridisch planologisch regime, waaronder laagvliegroute ten westen van Kampen en Heeten/Nieuw Heeten (omgeving Sallandse Heuvelrug en Boetelerveld)
 - Nieuwe laagvliegroutes aanwijzen, waaronder zoekgebied ten zuiden van de as Deventer-Goor-Haaksbergen en ten noordwestelijk van Kampen (o.a. Ketelmeer)
- **Helikopterlandingsplaatsen:**
 - 2 alternatieven, waaronder:
 - Alternatief 2: uitbreiden helikopterlandingsplaatsen met 2 potentiële locaties in/nabij Overijssel: ten zuiden van Kampen en ten noorden van Deventer.
- **Overige behoeften met een ruimtevraag:**
 - Gemeente Steenwijkerland: Verplaatsen (in overleg met de regio) raccordement t.b.v. voertuigen 43. Gemechaniseerde Brigade Zoekgebied 'Groot Havelte', gemeenten Westerveld/Steenwijkerland
 - Gemeente Hof van Twente: Uitbreiding van terrein t.b.v. voldoen aan NATO-normering alle depots Defensie Pijpleiding Organisatie. (depot Markelo en de TLS Markelo)

Voor ons is van belang goed in beeld te hebben wat de ruimteclaims en de kansen zijn in relatie tot de herziening van onze Omgevingsvisie Overijssel. We verwachten dit voorjaar een concept omgevingsvisie gereed te hebben en leveren daarna ook een definitieve versie van ons ruimtelijk voorstel aan. We kijken graag mee naar de impact van de mogelijke ruimteclaim in samenhang met ons omgevingsbeleid. Zeker ook om te kijken hoe daarbij mogelijke meekoppelkansen ontstaan.

2. Effecten op de leefomgeving.

- Luchtvaart

Wij constateren dat u de plaatselijke effecten van uw activiteiten in kaart brengt. Wij gaan er van uit dat u ook de effecten van het daarmee samenhangende luchtruimgebruik in kaart brengt. In veel gebieden kan sprake zijn van bestaande of geplande activiteiten zoals nieuwe vliegroutes (programma Luchtruimherziening) of verkeersgeluid. We gaan er van uit dat u in deze gevallen ook de gecumuleerde effecten in kaart brengt.

➤ Stationering en corridors drones voor cargo.

In de NRD geeft u aan er ook corridors wenselijk zijn met de kennishubs op Vliegbasis Twenthe en Marknesse.

In het MER gaat het bij deze behoefte om het zoeken naar corridors van Vliegbasis Deelen naar één of meerdere oefengebieden en corridors naar MIVK De Kooy en de kennishubs Marknesse en Vliegbasis Twenthe.

U geeft aan dat u (nog) geen fysieke aanpassingen voorziet op oefengebieden die u wilt bereiken met onbemande luchtvaarttuigen. Wij schatten in dat de kans groot is dat dit wel nodig is. Al zijn uw aanpassingen klein, de meeste oefengebieden in of nabij beschermde natuurgebieden, waardoor de effecten alsnog groot kunnen zijn. Wij raden u dan aan om ook de effecten van deze aanpassingen mee te nemen in uw milieueffect-rapport.

In de NRD spreekt u (onder punt 10.) over beoogde 'stationering en corridors onbemande drones' in relatie tot onder andere Twente Airport (onderdeel van de voormalige vliegbasis Twenthe).

Daarover willen wij graag het volgende naar voren brengen: Defensie maakt nu regelmatig gebruik van deze unieke locatie. Er liggen voor de toekomst kansen om deze samenwerking verder uit te bouwen, ook in het kader van de opgaves die in de NRD aan de orde komen. De provincie Overijssel is bevoegd gezag voor regionale luchtvaart en samen met de gemeente Enschede mede-eigenaar van Twente Airport. Graag gaan wij verder met u in gesprek over de mogelijkheden om de strategische meerwaarde van de luchthaven voor de komende opgaven te benutten. In een afzonderlijke zienswijze zal de gemeenschappelijke regeling Technology Base, waar Twente Airport toe behoort, vanuit het perspectief van de regionale luchthaven ook een reactie op de NRD geven.

➤ Laagvlieggebieden voor helikopters

In de NRD wordt gesproken over een strenger planologisch regime voor ruimtelijke ontwikkelingen in huidige laagvlieggebieden. Wij zijn benieuwd wat dit in de praktijk voor consequenties heeft. Uw plannen maken nog niet duidelijk of de laagvlieggebieden jaarrond gebruikt gaan worden of periodiek. Wij verzoeken u dit duidelijk te maken, waarbij periodiek onze voorkeur heeft.

Een aantal zoekgebieden of gebieden waar activiteiten mogelijk geïntensiveerd worden heeft overlap met zoekgebieden die samenhangen met het programma Luchtruimherziening. Een goede onderlinge afstemming is hierbij van groot belang, dit om de gecombineerde effecten voor de woonomgeving zo klein mogelijk te houden.

➤ Helikopterlandingsplaatsen

Wij gaan er van uit dat u niet alleen de lokale effecten van een helikopterlandingsplaats in kaart brengt, maar ook de effecten van het vliegverkeer van en naar de helikopterlandingsplaatsen. Wij zijn benieuwd of u ook mogelijkheden ziet voor mede gebruik van een nieuwe (of bestaande) helikopterlandingsplaats, bij voorbeeld door hulpdiensten of bedrijven.

- Milieu en gezondheid
De leefomgeving heeft grote invloed op de gezondheid, zowel positief als negatief. Naast de effecten van individuele bronnen, gaat het ook om de (gezondheidskundige) relevante stapeling/cumulatie van bronnen als referentie voor de aanwezige, actuele milieusituatie. Dit is ook aan de orde in Overijssel ([Milieuverkenning Provincie Overijssel \(notubiz.nl\)](#)).
In dit licht vinden wij het met u van belang dat u bij het bepalen van de effecten op de fysieke leefomgeving een brede benadering hanteert; niet enkel de klassieke milieuthema's (zoals luchtkwaliteit, bodem, water, landschap, geluid en verkeer) maar ook thema's die onder de noemer 'brede welvaart' vallen, zoals gezondheid, welzijn, economie en wonen.
Wij begrijpen dat hiertoe een kwalitatieve beoordeling in de vorm van o.a. 'expert-judgement' nodig zal zijn. Tegelijk vragen wij u bij de door u aangegeven categorieën in de NRD voor impactbepaling voor het MER, beproefde afwegingskaders -of handreiking zoals het Beoordelingskader gezondheid en milieu (RIVM: [Beoordelingskader Gezondheid en Milieu | Gezonde Leefomgeving](#)) te betrekken.
- Natuur
Wij gaan ervan uit dat u bij de onderzoeken alle voor de Omgevingswet (en onderliggende besluiten) relevante aspecten beoordeelt en zich in de uitvoering hiermee rekening houdt.
Wat ons opvalt is dat bij 'gevoelige gebieden' Natura2000 en stiltegebieden (Overijssel kent geen aangewezen stiltegebieden) meegenomen zijn. NNN staat hierbij niet op de kaart, terwijl rust, stilte en donkerte de belangrijkste uitgangspunten zijn.
Bij het thema natuur (pagina 51) wordt gekeken naar: Natuurnetwerk Nederland, Natura 2000 (incl. stikstof en overgangszones), beschermde soorten en biodiversiteit.
Daarbij vragen wij extra aandacht bij de onderdelen die gerelateerd zijn aan vliegen (drones, helikopters, ...) voor de weidevogels (Noord West Overijssel) en trekvogelroutes (Oost Twente).
- Grootschalige munitieopslag.
In de NRD zijn zeven mogelijke grootschalige munitieopslagplaatsen aangegeven, waaronder twee in de provincie Overijssel. U spreekt een duidelijke voorkeur uit voor één grote locatie. Mocht dit niet mogelijk zijn dan zal er gekozen worden voor twee kleinere locaties. Deze ruimtebehoefte doet zich voor op langere termijn. Mocht de keuze op een locatie in de provincie Overijssel vallen dan zal hierbij sprake moeten zijn van een zorgvuldig proces met een goede onderbouwing. Daarnaast vinden wij dat dit geen beperkingen en belemmeringen voor de omgeving met zich mee mag brengen.
- Verplaatsen (in overleg met de regio) van raccordement. T.b.v. voertuigen 43 e Gemechaniseerde Brigade Zoekgebied 'Groot Havelte'.
De gemeente Steenwijkerland heeft belang bij verplaatsing van het huidige raccordement bij het intercitystation. Dit belemmert plannen voor uitbreiding woningbouw.
Vanuit de kazerne gaan de tanks via Steenwijk-Noord de bebouwde kom in. Dit is voor Defensie een vrij lange route. Vanuit de kazerne gaan de tanks via Steenwijk-Noord de bebouwde kom in. Steenwijkerland heeft in het overleg met Defensie een meer rechtstreekse verbinding (duurzamer, minder hinder etc.) voorgesteld naar een nieuw raccordement in de buurt van afslag Steenwijk Zuid. Wij kunnen dit voorstel van harte ondersteunen. Hierbij is volgens ons sprake van een win-win situatie!
- Windenergie.
Onlangs is in Overijssel het Provinciaal Programma Energiestrategie (PPE) vastgesteld. Dit is voor het college van gedeputeerde staten een belangrijk instrument om de provinciale ambities uit de Regionale Energiestrategie te realiseren. Het PPE is een uitwerking van de kaders die door Provinciale Staten zijn/worden vastgesteld in de Omgevingsvisie en -verordening. Een belangrijk onderdeel daarbij is het realiseren van onze windambitie. Windinitiatieven kunnen gelet op de ruimtelijke inpassingsprincipes in grote clusters in meerdere voorkeursgebieden ontwikkeld worden. Daarbij gaat het om de volgende voorkeursgebieden, te weten:

- A 35 / ATT (Almelo, Tubbergen en Twenterand) Enschede, Haaksbergen, Borne, Hengelo, Hof van Twente, Wierden en Hellendoorn;
- Gebied bij Zwolle, Staphorst, Dalfsen en Zwartewaterland (ZSDZ);
- A1 : Deventer, Rijssen – Holten;
- Gebied bij Ommen / Hardenberg.

Wij vragen u hierbij bij u verdere planvorming rekening te houden met onze voorkeursgebieden voor windenergie. De bouw van windturbines en vliegroutes kunnen nogal wat consequenties voor elkaar hebben. We willen in de toekomst voorkomen dat door de plannen van Defensie we in Overijssel minder of geen ruimte overhouden voor nieuwe windmolens of alleen op plekken die afwijken van ons ontwerp beleid dat nu ter inzage ligt.

3. Participatie.

De impact van uw plannen is ook voor onze provincie en een aantal gemeenten aanzienlijk. We waarderen het feit dat u dit erkent en dat u ons betreft bij de ontwikkeling van uw plannen, zoals blijkt uit een gesprek dat wij op ambtelijk niveau met uw ministerie hebben gehad.

In economisch opzicht kunnen de plannen van Defensie Overijssel wellicht van waarde zijn door zogenaamde meekoppelkansen te benutten. Voorbeelden hiervan zijn verplaatsing van het raccordement in Steenwijk (ruimte voor ontwikkeling stationsomgeving), verkenning koppeling railterminal regio Zwolle (Hessenpoort) met verplaatsing raccordement en bouwactiviteiten door uitbreiding Defensie-activiteiten in Overijssel.

We blijven in het vervolgproces graag aangehaakt bij uw plannen en de mogelijke gevolgen daarvan voor Overijssel. Het voeren van deze gesprekken is van belang om uiteindelijk weloverwogen beslissingen te kunnen nemen. Ook omdat we de gevolgen en impact van uw plannen op dit moment nog niet volledig kunnen overzien. Wij hopen hier te zijner tijd meer duidelijkheid over te krijgen.

Daarnaast is het van cruciaal belang dat de impact op lokale gemeenschappen zorgvuldig in de overwegingen wordt meegenomen, dit om het nodige maatschappelijke draagvlak te creëren. Daarbij kan het zeer waardevol zijn dat Defensie gebruikt maakt van de lokale kennis en expertise om de plannen verder te ontwikkelen.

Wij gaan er van uit dat u onze zienswijze mee zult nemen bij de uiteindelijke opstelling van de plan-MER.

Neem gerust contact met ons op als u nog vragen heeft

Heeft u vragen? Neemt u dan gerust contact op via de contactgegevens vermeld in het briefhoofd onder *Inlichtingen bij*. Schrijft u ons een brief of e-mail? Behandel dan één onderwerp per brief of e-mail. Wilt u ook het zaaknummer 2024-002573 vermelden? Op die manier kunnen wij sneller op uw vraag of opmerking reageren.

Gedeputeerde Staten van Overijssel,

voorzitter, A.P. Heidema

secretaris, N. Versteeg